

Skogsdöden bakom järnridån

Skogsdöden i öst, en unik bild. Få besökare har fått se de jättelika områden där skogen dör. Denna unika bild kommer från Tjeckoslovakien. Det är dock inte bara skogen som dör i Tjeckoslovakien, rapporter finns om att också jordbruket har problem. I de svårast försurade områdena flyttar barn och gravida kvinnor...
Foto: Heinz Thumm.

Bilden intill kanske inte ser så märkvärdig ut för ett öga vant vid kalhyggesbruk i Norrlands inland. Tittar man noga ser man dock, att de skogsrester som står kvar utgöres av död eller döende skog!

På kalytorna, som nu täcks av riklig gräsvegetation, stod tidigare växtkraftiga grova granskogar. Bilden är tagen i Erzgebirge av en deltagare i västtyska skogsvårdsförbundets exkursion till Tjeckoslovakien i början av oktober 1983.

Den tjeckoslovakiska skogsförvaltningen har endast resurser att avverka den grövsta döda skogen. De klenare döda

bestånden får stå kvar på rot och erbjuder utomordentliga förnyingsbetingelser för skadeinsekter. På höjden över 700 m ö h, där de mesta skadorna breder ut sig, är dock insektskadorna tämligen begränsade. Uppgifterna om hur stora arealer skog, som har dött eller är döende, varierar. Mycket tyder dock på att över 170.000 ha skog i Tjeckoslovakien har dött.

Till och med rönnen, som hållit sig vital längst, uppvisar sjukdomssymptom. Alla nyplanteringar måste hägnas på den stora kronhjärtstammen. Trots upprepade hjälplanteringar förefaller, enligt de tyska besökarna, en framgångsrik återbeskoning som synnerligen tvivelaktig. Ett ljus i mörkret: Självförnygrad björk noterades på de enorma gräsyrtorna.

Gravida kvinnor

Skogsdödens historiska utveckling har varit snabb. För ungefär 15 år sedan började enstaka gra-

nar att dö, kronorna tunnades ut på äldre träd. För 10 år sedan började träden dö i grupper eller mindre bestånd, skogsbär och svamp försvann (dagsläget i de svårast utsatta områdena i Västtyskland). Sedan 5 år dör skogen obegränsat över stora sammanhängande arealer i höjdlägen och skadorna sprider sig till dalgångarna.

Det rapporteras också om svårigheter att på jordbruksmark odla sädeslag, grönsaker och potatis trots gödsling med kalk och andra näringsämnen. I de svårast försurade områdena är källvattnet inte längre drickbart och gravida kvinnor och barn flyttar till andra områden.

På sluttningarna hotar erosion och i höjdlägena är kraftiga dikningsinsatser nödvändiga för att förhindra försumpning.

I Tjeckoslovakien är orsaken till skogsdöden helt klarlagd. I första hand är det den höga halten av SO₂ i luften. Kväveföroreningarna spelar tack vare den begränsade biltrafiken relativt

underordnad roll. Varken klimatiska förändringar eller felaktiga skogsvårdsmetoder har bidragit till denna katastrof.

Föreningarna kommer från kolkraftverk och kemisk industri baserad på inhemsk brunkol och lokaliserad till de stora förekomsterna i främst Erzgebirge. Brunkolen, som har lågt värmevärde men mycket hög askhalt är västeuropeisk brunkol, bryts i enorma dagbrott, bl a inom ett område som är 100×20 km. Brunkolförbrukningen i Tjeckoslovakien ökade under tiden 1950 till 1975 från 29 till 83 milj. årston. Industrins och hushållens energibehov är i fortsatt stigande, så någon begränsning av förbränningen är ej realistisk. Av kortsiktiga ekonomiska och valutaskäl tyder inget heller på en ökad rening av utsläppen. Skogsdöden tillåts alltså fortsätta tills industrin är föräldrad eller brunkolen tar slut om kanske 20–30 år.

Leif Strömquist